

Ötvenéves a Vatikáni Rádió

„Ötven évvel ezelőtt ugyanezen a napon — 1931. február 12-én — tiszteletreméltó elődöm, XI. Pius az első alkalommal intézett rádióüzenetet a világhoz, felavatva azt, amit jogos büszkeséggel neveztek a »Pápa rádiójá«-nak. (...) Valamennyien tudjátok, hogy a rádió útján végzett evangelizálás megköveteli a kulturális közvetítés, a hathatós nyelvezet és az alkotó kifejezés fáradhatatlan keresését. De valamennyien meggyőződtek arról is — és ezt megerősíti megszámlálhatatlan hallgatóközönségek tanúságtétele —, hogy a Vatikáni Rádió első és alapvető feladata az egyház értékes és elengedhetetlen szolgálatában az, hogy szétsugározza Krisztus helytartójának tanítását és élő szavát. (...) A Vatikáni Rádió e lényeges küldetése teljesítésével hozzájárul az egyház egységének erősítéséhez: lehetővé teszi a világ valamennyi hívőjének, hogy szinte fizikailag kapcsolódjék a pápához...”

Ezeket a szavakat intézte február 12-én reggel, többek közt, *II. János Pál* pápa a Vatikáni Rádió munkatársaihoz, amikor a Sixtusi kápolnában a pap-munkatársakkal együtt misézve, a Vatikáni Rádió félszázados múltját és feladatait méltatta. A következő vasárnap, február 15-én délben az Űrangyala elimádkozása előtt megismételte alapvető gondolatait, kifejezve elismerését a rádió munkatársainak, külön a Jézus Társaság atyáinak, akikre a Szentszék kezdettől fogva a Vatikáni Rádió vezetését bízta.

Az ünnepi megemlékezésekhez tartozott a Vatikáni Rádió székházában a Marconi-terem felavatása, ahol kiállítás nyílt a rádió múltjáról. *A. Casaroli* bíboros, államtitkár — több magas rangú személyiség, valamint *G. Marconi* özvegye és leánya jelenlétében — idézte fel a Marconi által tervezett és XI. Pius pápa által felavatott rádió történetét. Beszédét így fejezte be: „Bárcsak a világméretű kapcsolatok e csodálatos eszköze, amit Marconi az emberiségnek adott, szolgálná mindig azt a párbeszédet, amely egyre növeli a népek és országok kölcsönös megismerését, megértését és békés együttműködését, — sohase a hazugságot és a gyűlöletet. Szolgáljon a jövőben is mindig arra, hogy állandóan felhangozzék a világ minden részén a legkülönbözőbb nyelveken, a szerény és magasztos vatikáni dombról kiindulva, Krisztus helytartójának áldó és békét hirdető szava!”

Az említett pápai szentmise után a rádió vezetősége átnyújtott a Szentatyának egy gazdagon illusztrált olasz kötetet *Mezzo Secolo della Radio del Papa* címmel. Ebben *P. Bea*, a rádió egyik olasz munkatársa foglalta össze a Pápa rádiójának történetét. Néhány kiemelkedő mozzanatát idézzük az alábbiakban.

1931. február 12. XI. Pius pápa Marconi jelenlétében felavatja a vatikáni kertben létrehozott rádióállomást, és első rádióüzenetét intézi a világhoz. A Vatikáni Rádió igazgatójává már az előző évben *G. Gianfranceschi* jezsuitát nevezte ki. *Gianfranceschi* mint a Pápai Tudományos Akadémia elnöke 1925-ben felvetette egy szerény vatikáni leadó gondolatát a Pápai Csillagvizsgáló működésével kapcsolatban.

1936. december 24-én hangzik el a Vatikáni Rádióban először a pápa karácsonyi üzenete.

1939. március 2-án hallható az első magyar tudósítás: *Gallus Tibor SJ* a *Bernini* kolonádja felett elhelyezett rádióskabinból jelenti be, hogy *E. Pacelli* bíborost pápává választották. 1946-tól hetenként egyszer, majd 1949-től naponta sugároz a rádió magyar adást.

A háború éveiben — 1940 és 1946 között — a Vatikáni Rádió 1 240 728 üzenetet közvetített az eltűntek, a háború áldozatai, az üldözöttek megsegítésére, tartva a kapcsolatot a tájékoztató irodákkal, nunciatúrákkal, püspöki székhelyekkel. (Csak 1940-ben, egyetlen évben 5252 üzenetet adott le!) Amikor 1940. január 21-től a náci deportálásokról, koncentrációs táborokról kezd beszélni, Hitler az első számú ellenségnek tekinti. Göbbels kiadja a parancsot: „El kell hallgattatni! Minden eszközzel el kell hallgattatni!” De a Pápa rádiója a rettenetes években is tovább szélesíti a szeretet frontját: a háborúban eltűntek, szétszéledtek, sebesültek között Európa-szerte szövi a szeretet szálait.

Közben szaporodnak a nyelvi műsorok, technikailag kiépül a rádió. 1951. szeptember 1-én Orbán Miklós SJ veszi át a magyar program szerkesztését. 1960-ig több külső munkatársa van. 1953 márciusában XII. Pius A. *Stefanizzi* jezsuitát nevezi ki a rádió igazgatójának. Közben befejeződnek az 1952-ben elkezdett építkezések a Rómától 18 km-re fekvő Santa Maria di Galleria helységben, és a Német—Magyar Kollégiumtól megvásárolt területen felépült új leadóközpontot 1957. október 27-én avatja fel XII. Pius pápa. A rádió 1958. október 28-án adja hírül a világnak: XII. Pius utódjával a konklávé XXIII. János pápát választotta meg.

A Vatikáni Rádió technikailag is fejlődik, és a nyelvi adások is szaporodnak. A II. vatikáni zsinat új korszakot jelent nemcsak az egyház, hanem a rádió történetében is. Új, nyitott szellemet sugároz, egyre inkább a párbeszédet keresi; az evangelizálás ügyét szolgálja. János pápa megkezdi az utazásokat (egyelőre csak Olaszországban), amelyeket utódai egyre fokozottabb mértékben folytatnak. A rádió riportereinek, munkatársainak fontos szerep jut a pápai utazások során. 1963-ban összesen 368 heti programot sugárzott: 231-et 28 európai ország, 47-et Afrika, 42-t a két Amerika, 22-t Ázsia, 14-et pedig Új-Zéland és Ausztrália felé.

1960-tól baleset miatt bekövetkezett haláláig, 1964-ig Szabó János SJ volt P. Orbán Miklós állandó munkatársa a magyar tagozatnál.

1963. június 3-tól, XXIII. János pápa halálától június 21-ig, VI. Pál megválasztásáig szinte az egész világ a Vatikáni Rádió híradásait figyelte. Talán egyetlen pápa sem értette meg annyira a rádió fontosságát, mint VI. Pál. Néhány nappal megválasztása után meglátogatta a vatikáni kertben levő központi állomást, és többek közt ezeket mondotta: „Mindazokra, akik a Vatikáni Rádió, vagyis az Igazság hirdetésének szolgálatában állnak, úgy kell tekintenünk, mint akik a legmegfelelőbb módon és a legközvetlenebbül tesznek eleget az apostoli szolgálat követelményeinek”.

VI. Pál 1964 januárjában a Szentföldre látogat; ezzel megkezdődik külföldi útjainak sorozata. 1965-ben befejeződik a II. vatikáni zsinat. 1966. június 30-án VI. Pál a Santa Maria di Galleria helységben megáld három új leadót. Beszédében sürgeti a rádió fejlesztését: „Tökéletesíteni és növelni kell, főleg a különböző nyelvi részeket fejlesztésével. Ez ugyanis a rádió legfontosabb része: a programok szemléltetik igazi hatékonyságát.” 1966-ban már 32 nyelven sugároz műsort.

1967. január 6-án közzéteszik az új igazgatók kinevezését: G. Martegani delegált igazgató, J. Blajot programigazgató, A. Stefanizzi a technikai részleg igazgatója lesz. Ekkor, 1967 januárjában kezdi meg rádiós működését P. Orbán mellett a magyar részleg jelenlegi vezetője, Szabó Ferenc SJ is. A pápa és a Szentsek tevékenysége, valamint az egyházi hírek közvetítése mellett ezekben az években a magyar szekció fő feladatának a vatikáni zsinat ismertetését tartotta (több sorozatot sugárzott a lényeges zsinati témakörökről). Megkezdte magyarországi főpásztorok és neves személyiségek (írók, költők) szerepeltetését is: ezt a párbeszédet azóta is folytatja.

1970. január 29-én szerkesztőségünk új székházat kap a Via della Conciliazione elején fekvő Palazzo Pióban. 1971. február 27-én VI. Pál pápa fogadja a Vatikáni Rádió egész személyzetét. Ismét hangsúlyozza: a rádió munkatársai kivételes szerepet töltenek be. 1973 őszén Roberto Tucci SJ, a Civiltà Cattolica volt igazgatója lesz a rádió igazgatója. S. Maffeo SJ pedig a technikai igazgató. Amikor pedig — 1978 áprilisában — P. Blajot visszatér Spanyolországba, programigazgatóvá P. Borgomeo olasz jezsuitát nevezik ki. A központi szerkesztőség vezetését F. Cabases spanyol jezsuitára bízzák, ő építette ki páratlan dinamizmussal ezt a részleget, amely nélkül el sem tudnánk képzelni például II. János Pál pápa számos apostoli útjának rádiós „lebonnyolítását”, vagy az olyan nehéz periódusokat, mint 1978 őszén a két konklávé és a két pápa temetése.

Közben a magyar tagozatnál is változások történnek. A két jelenlegi munkatárs: Parentiné Ipacs Katalin (1968-tól) és Puskely Mária, Kordia nővér (1971-től) mellett 1972-től 1977-ig Nagy Ferenc SJ volt a szerkesztőség állandó tagja. (P. Orbán 21 évi szolgálat után Torontóba költözik a magyar plébániára.) Ezenkívül időnként (főleg a nyári vakációk során) külső munkatársak is segítségünkre vannak: előadássorozatokat készítenek, vagy a napi hírszerkesztésben, beolvasásban segítenek. Jelenleg a Rómában pszichológiából doktoráló, bácskai születésű Szentmártoni Mihály SJ ilyen „külső munkatárs”. Mindennap este fél nyolckor kezdődik negyedórás műsorunk, amelyet másnap reggel háromnegyed hatkor megisméte-

lünk. A Vatikáni Rádió jelenleg 34 nyelven sugároz műsort (januárban kezdődött a vietnami adás). A technikai részleg és a műsorszerkesztés állandóan tökéletesedik. A Szentszék pénzügyi lehetőségei azonban korlátozottak.

A Pápa rádiója mindazonáltal tőle telhetően igyekszik megvalósítani küldetését, amelyet II. János Pál tavaly február 5-én, a magyar osztaílyon tett látogatásakor így foglalt össze, VI. Pál szavait idézve: „A Vatikáni Rádió célja az, hogy összekapcsolja a katolicizmus központját a világ különböző országaival. Lehetőséget ad a pápának, hogy közvetlenül fordulhasson a föld minden hívőjéhez, szétsugározva szavát és tanítását, tájékoztatást ad a Szentszék tevékenységéről, visszhangozza a világ katolikusainak életét, bemutatja a világegyház életét és általában közvetíti a keresztény üzenetet.”

SZABÓ FERENC SJ

IRODALOM

Possonyi László: *Tettenérés*

Egy író életének talán legizgalmasabb pillanata, amikor önmagával szembesül. Nem hőseit mozgatja különböző élethelyzetekben, hanem azt figyeli, ő maga hogyan mozgott azokban, s közben lehetőleg objektív módon el is készíti élete mérlegét, ítél és felment, aszerint, ahogy az aktívumokat vagy a passzívumokat látja túlsúlyban.

Possonyi László *Tettenérés* című önéletrajzi könyve a mai magyar irodalomnak abba a vonulatába tartozik, amelynek csúcspontján olyan könyveket találunk, mint Kassák Lajos *Egy ember élete*, vagy Vas István iskolát teremtő munkája, *A líra regénye*. Folytatni lehetne hosszan e sort, ám előbb-utóbb mindenképpen szembe kellene találnunk magunkat azzal a kérdéssel: miért választják manapság kitűnő íróink oly szívesen az önéletrajzi emlékezés műfaját a regény helyett, s ennek megválaszolása alighanem messzire vezetne Possonyi László könyvétől. Pedig e művet régóta vártuk és reméltük. Részben azért, mert Possonyi László ott bábáskodott a modern magyar katolikus irodalom körül, részben mert e kitűnő, élvezetes csevegő, hajdan tehetséges regényíró bizony nem kényeztetett el műveinek nagy számával. Magyarázatát alighanem abban kell kevesnünk, hogy hiányzott belőle magából és életkörülményeiből is az az alaposság és türelmes elmélyültség, mely a regényhez szükséges. Hogy mennyire rosszul gazdálkodott erőivel — s mások is ezt tették vele! —, jól bizonyítja épp a *Tettenérés*, mely néhol lírai szépségű, másutt lebilincselően izgalmas, ismét

másutt igazi életbölcsességet sugárzó munka. S ha valaki önkritikusan szembe akar nézni a magyar katolikus szellem történetének egyik legérdekesebb fejezetével, nem nélkülözheti a *Tettenérés*-t sem.

Amikor készülő önéletrajzi munkájából lapunkban megjelent egy, az író öneszmélésének éveit idéző fejezet, komoly figyelmet keltett. Possonyi László írásainak ugyanis aurája, lendülete van; nagyszerűen tud helyzeteket teremteni, leírásai telve vannak eleven, humoros, kedves színekkel. S ha a *Tettenérés*-t némiképp heterogénnek érzi is az olvasó, annak elsősorban az az oka, hogy az életanyag, amely a kötet alapjául szolgált, maga is az. Van egy kifejezetten lírai része: — a váradi évek története —, korjellemző szelete — melyben íróvá érésének folyamatát mondja el —, s egy hallatlanul izgalmas kortörténeti fejezete, melyben a *Vigilia* első évtizedének történetét írja meg. De e három állomás voltaképp egyetlen ember életének története. egy emberé, aki nagyon is tudatában van a maga hibáinak, esendőségeinek, s nem kendőzi ezt az olvasó előtt sem, aki itt-ott arra kényszerül, hogy a rendkívül szerényen előadott részletekből mégis kihámozza az írónak és szervezőnek elévülhetetlen érdemeit.

Possonyi László életének és könyvének van egy nagyon fontos tanulsága is: a tehetségekkel való gazdálkodás szomorú kiegvensúlvozatlansága. Mert az olvasóban újra meg újra felmerül a kérdés: mi a magyarzata annak, hogy a vesztett világháború után oly hatalmas lendületet vevő katolikus szellemiség szívesebben támaszkodott a beféjezetlen tehetségekre, mint az igazságra? Miért volt „gyanús” Prohászka, miért kellett a fényes tehetségű Ijjas Antalnak oly gyakran harmadrendű munkákban szétforgácsolnia tehetségét; mi-

ért foglalta össze oly fájdalmasan élete és szolgálata tanulságait a magyar publicisztika egyik legbátrabb személyisége, Kunszery Gyula? Miért bizonytalanozott el Sik Sándor — és sajnos e miértek sorát sokáig lehetne gyarapítani...

A választ részben ott találjuk Possonyi László könyvében. A fájdalmas igazságot nem hallgatja el: a kor hivatalos egyháza meglehetősen idegenkedett a magyarság sorskérdéseinek felvetésétől, látásmódját befelhőzte az a törekvés, hogy megőrizze anyagi kiváltságait. S mihelyt ezzel ellentétes, modern törekvésekkel találkozott, a vallásos gondolat integritása nevében ítélkezett, holott e szellemiség épp a keresztény lelkeség lényegét akarta megőrizni. Mint ahogy e megőrző és megújító tevékenység jegyében alapították Possonyiék a Vigiliát is. (Másutt már volt alkalom megírni, nem akarok hát fölösleges ismétlésekbe bocsátkozni, de azért jelezném, hogy a Vigilia előzményei között másként ítélném meg a *Korunk Szava* és az *Újkor* viszonyát, mint ezt Possonyi László teszi, érzésem és ismereteim szerint ez utóbbi volt inkább a jobboldali, részben azért, mert Balla Borisz — akárcsak több nagy írók ekkoriban — hitt Gömbös Gyula szellemi „reformprogramjában”).

Miért tagadnánk, a Vigilia oly vonzó történetének van egy meglehetősen sötét fejezete is: az 1942. januári szám. Mert bár ebben jelent meg Mécs László rendkívül merész és szép antifasiszta verse, az *Imádság a nagy lunátikusért*, mely díszére válhatnék bármelyik Hitler-ellenes antológiának, itt olvasható Horváth Béla sokat és szenvedélyesen emlegetett bírálata is, a *Mai magyar költők avagy az irodalom alvilága*, s mellette Just Béla jóval szordínósabb cikke, a *Néhány kritikai észrevétel egy versgyűjteményről*. Vajthó László jó szándékú, szép versantológiája szolgált e kritikák kiindulásául, bennük azonban teljesen egyértelműen fogalmazódott meg szerzőik antiszemitizmusa, mely az akkori — 1942-öt írunk! — történelmi helyzetben egyenesen megbocsáthatatlan.

Possonyi László nagyon őszintén elmondja: nem tudott erről a két cikkről, azok távollétében kerültek a lapba, de azt sem hallgatja el, hogy mint szerkesztőnek, ilyen körülmények között is vállalnia kell értük a felelősséget. S bizony, nem érdemes szépíteni a tényt: Horváth Béla írása „feljelentő” volt; a szó szoros értelmében. (Ezért azonban nem lehet a Vigiliát, a lapot magát előre és visszamenőleg is prolongáltan el-

ítélni.) A dolognak mégis van paradox végkicsengése: a későbbi és megérdemelt felelősséget nem a cikkek íróinak nyakába varrták, hanem Mécs Lászlóéba, — aki csak a nevét adta a lapnak, s akit éppen *A nagy lunátikus*-ért sajtóperbe fogtak, és — Possonyiéba, aki köztudottan dühödött és néha Don Quijote-i gesztusokkal küzdő antifasiszta hírében állt. Sajnos, az irodalmi utókor sokkal szenvedélyesebb és indulatosabb az ítélkezés első pillanatában, sem hogy minden előságra ügyelhetne. Mindenesetre Possonyi László közlései segítenek eligazodni ebben a meglehetősen homályos és gyászos ügyben, s a minden szempontra figyelő majdani ítélet, vele szemben legalábbis, enyhébb vagy felmentő lehet.

Possonyi László néhol elmereng azon, miért nem sikerült kiteljesítenie írói pályáját. A nagy szervezők sorsa rendszerint ez. De életművének az a része, melyért a legtöbb áldozatot hozta, a Vigilia megmaradt, s első korszakát bizonyára Possonyi László nevével fogják jelölni. Neki köszönhető, hogy a lap már a felszabadulás előtt hagyományt tudott teremteni, az értékek iránt való nyitottságával, a világnézeti elfogultság kizárásával. Joggal és büszkén idézi Possonyi az egyes számok tartalomjegyzékét, az akkori Vigilia igen színvonalas lap volt, melynek felhajtó erejét később tovább növelte, hogy több folyóirat megszűnt, s a közlési lehetőség híján maradt írókat a Vigilia jutatta fórumhoz, sőt bizonyos vonatkozásban otthonhoz is. S az is kétségtelen, hogy Possonyi Lászlóknak köszönhetően folytathatta útját törés nélkül a lap 1945 után, amikor Sik Sándor állt az élére, s elsőik között válaszolt arra a nyitott, az eszmecserét és az alkotást sürgető kezdeményezésre, mely Lukács György egyik előadásában nyert megfogalmazást.

Persze Possonyi László ezekben az években sem maradt hűtlen a Vigiliához. Már mint az Új Ember szerkesztőségének tagja — micsonda nevekből állt az akkor! — itt jelentette meg színikritikáit, s vallott újra meg újra élete nagy szerelméről, a színházról. Azok közé a kritikusok közé tartozott, akik színpadi szerzőként is elismerést szereztek; pincétől a padlásig ismerte a játék mechanizmusát, kisujjában volt a színészi játék minden árnyalata, s remekül ismerte a század drámairodalmát. Bár a *Tettenérés* a budapesti Eucharisztikus Kongresszus alkalmával színre vitt Calderón-darab, *A nagy vi-*

lágszínház költői átdolgozását tartalmazza befejező részében, nem kevésbé szívesen olvastunk volna — s ami kétségtelenül, talán nem múlik — egy alapos, jól rostált válogatást Possonyi László színikritikáiból vagy éppen elbeszéléseiből. S bizonyára érdemes volna összegyűjteni riportjait is. Ezek többsége az Új Emberben jelent meg. Possonyi László nagyon szeretett utazni, sokszor hetekig eltűnt a szerkesztőségéből, hogy aztán új és új írásokkal tűnjön föl, melyekben pompásan megragadta a magyar mezőgazdaság átalakulásának — s ami ezzel együtt járt: a vallásos gondolkodás lassú átrétegződésének — folyamatát.

Kár, hogy ezekről az évekről már kevesebbet mond el. Pedig Possonyi László ekkor is igazi, légtört teremtő tudó személyisége maradt a katolikus

újságírásnak. Együtt dolgozott akkor a — nem tudok pontosabb szót — bölcs Szigeti Endre, a mindig megfontolt, kiegyensúlyozott Mihelics Vid, a hatalmas tervekét görgető Ijjas Antal és a mindig bohém, mindig mosolygós Possonyi. A maga nemében alighanem „klasszikus” korszaka volt ez a hazai katolikus újságírásnak. Hogy mennyi áldozattal vált olyanná, amilyen, milyen harcos önfeláldozás, történelmi érettség kellett ahhoz, hogy végül is egységes szellemséget teremtsen, annak magyarázataért, okainak kutatásáért megint csak a *Tet-tenérés*-hez kell fordulnunk.

Possonyi László könyvét Vámos Magda rendezte sajtó alá, s rendkívül szép kiállításban jelentette meg az Ecclesia Kiadó.

RÓNAY LÁSZLÓ

TEOLÓGIA

Gál Ferenc legújabb könyve

A hazai hittudomány legismertebb és legtermékenyebb író-művelője, Gál Ferenc meglepetést keltett újabb munkájával, amely már a cím olvasásakor jelentkezik: *Beszélgések az evangéliumról*. A kiváló elméleti és szisztematikus teológus, a pesti Hittudományi Akadémia dogmatikatanára most egy gyakorlati bibliai egzegézist nyújt át olvasóinak. Különösen a lelkipásztorkodó papság fogadja minden bizonnyal örömmel a 330 oldalas Szent István társulati kiadványt, amely bibliaórák és katekézisek tartásához (homiliák készítéséhez) ad példaszerű anyagot.

„Ezen a téren sok az új kísérlet” — írja a szerző a Bevezetésben, elsődlegesen és kifejezetten a szöveg- és történetkritikai módszer túlzásaira és tévelygéseire utalva. De megállapítása a lelkipásztori praxisra is érvényes. Mindjobban növekszik ugyanis az igény a Biblia mélyebb megismerésére, és a papság becsülettel igyekszik is eleget tenni a felmerülő kívánságoknak. De a módszer, a színvonal és az eredmény nagyon különböző és sok helyütt kétes. Mentségül szolgálhat, hogy a Zsinat nyomán felpezsdült hittudomány a Biblia értelmezésében produkálta a legtöbb újszerű, addig ismeretlen vagy visszatartott me-

tódust és véleményt. Ezek pedig gyakran végtelenen merészek, az egyház hagyományos értelmezésével alig összeegyeztethetők. Ezért sok komoly és a hit építéséért aggódó lelkipásztor inkább elriasztottak, mintsem buzdítottak a biblia-magyarázatokra. Ez a könyv megadja a korrekt és *mintaszerű normát*, hogyan lehet és kell a modern kutatás eredményeit mértéktartón összeegyeztetni az egyházi hagyománnyal és a hívek lelki életi, vallási elmélyülést kereső igényeivel. E kiegyensúlyozott magatartásban Gál Ferenc következetes önmagához, hiszen az 1972-ben megjelent Jézus-könyvének bírálója is megállapította, hogy „a mai katolikus egzegézis mérsékeltén haladó szárnyának véleményeit teszi ismertté és közkincsé Magyarországon” (*Szolgálat*, 18/94).

Szerzőnk természetesen jól ismeri a problémákat is e téren, például a „történeti Jézus” és a „hit Krisztusának” szembeállítását, az előbbi kárára. *Elméleti alapvetése* a könyv élén frappáns, világos mondatokban foglalja össze a szükséges tájékoztatást, de a megoldást is. „Biztos, hogy az evangéliumok nem mai értelemben vett történeti könyvek... Az apostoli egyház meglátta, hogy Jézust pusztán történeti szemlélettel nem lehet megérteni, ezért a történetírás nem is adhat teljes képet róla... Feltámadása után már világosan látták, hogy Jézus egész küldetése áttörte a természetes világ kereteit... Amikor tehát az apostolok róla beszéltek, nem az volt a szándékuk, hogy felelevenítsék szavait

és tetteit, hanem hogy bemutassák istenfíú alakját és megváltói küldetését. Ez a szándék kimutatható az egyes részleteknél is... Például nem a csodák pontos leírását kapjuk az evangéliumokban, hanem a róluk szóló igehirdetést, ezért a hitre vonatkozó saajtságok már nyomatékot kapnak bennük. Érthető az is, hogy Jézus beszédeit, felhívásait már a húsvéti hit fényében közvetítették, és kiemelték belőlük az egytetemes és természetfeletti szempontokat... A saajtos műfaj figyelembevétele mellett is lehetetlen fel nem ismerni, hogy az elbeszélés szem- és fültanúkra megy vissza" (30—33). A konkrét, főképp kritikusabb szövegek elemzésénél ez az alapelv ilyen lapidáris utalásokban cseng vissza: „Nincs semmi okunk arra, hogy a történet magvát ne tartsuk valóságának" (pl. 87, 83, 103, 174, 230 stb.), de „nem szabad szem elől téveszteni, hogy a Szentírás történetei elsősorban mindig a kinyilatkoztatott örök igazságok hordozói" (85), és hogy „az igehirdetésnek több volt a mondanivalója, mint az eseményekre való egyszerű visszaemlékezés", olvassuk az egyik legproblematicusabb csodáról, a gerázai megszállotról. „Az apostoli egyház Jézus szavaiból és tetteiből a saját küldetését is kiolvasta... , a visszaemlékezésekben tehát már benne van az ilyen hitbéli reflexió is" (230).

Külön értéke a műnek, hogy minden szövegelemzés (közel 80 textus, 6 egy-ségre bontva, „az egész evangéliumi tanítás keresztmetszetét" adja) bensőséges, de semmiképp sem erőltetett valláséleti alkalmazásban és aktualizálásban végződik. Például: „... a színeváltozás nem elméleti teológiai tétel. Jézus a maga dicsőségét átadta nekünk. Ő maga több volt, mint ami külsőleg látszott rajta. Az ember is több, mint amit megjelenése, munkája, tevékenysége elárul; hivatva van arra, hogy eljusson a Fő dicsőségére, s a kegyelmi erő már benne működnek. Ezt az istengyermekei többletet bele kell és bele lehet vinni az emberi relációkba is. Egymás számára is több vagyunk, mint testvér, barát, szomszéd, vagy munkatárs. Legjobban igazolja ezt a házasság, ahol a felek egymásnak kegyelmi partnerei is" (177).

Gál Ferenc, a legelméletibb teológia, a dogmatika professzora e művében bizonyítja legjobban, hogy a tudomány nem szükségképp elvont és életidegen, hanem nagyon is közvetlen szolgálója és inspirálója lehet az életnek. Egyébként egész *élete* és immár *tudósi életműve* is ezt tanúsítja. Több, mint tucatnyi könyv,

számtalan folyóirat-publikáció, valamint a Szentírás fordítói és szerkesztési nagy munka alapján már joggal beszélhetünk életműről, és illik is beszélni a tizenharmadik könyv megjelenése alkalmából.

Gál Ferenc a kassai egyházmegyében született 1915-ben. Annak papjelöltjeként végzett a római Gregoriana-egyetemen, és ott is szentelték pappá 1939-ben. Segédlelkéshi állomáshelyek után Kassán lett teológiai tanár 1941-ben, majd 1945 és 1954 közt ismét az életközeli lelkipásztorság készítette, formálta benne a jövőd tudóst. A gönci plébániáról került ismét tanárnak Egerbe, majd onnan 1959-ben a budapesti Hit-tudományi Akadémiára, ahol két évtizede tanítja a teológusokat.

Első könyve 1960-ban jelent meg, és programjából már kihallható, hogy a történelmi fordulat után — *új teológiai korszak* indul szerény kezdetekkel a magyar talajon is, bár a katolikus könyvkiadás lehetősége még ugyancsak szerény volt ebben az időben. A Zsinat alig bontakozott a láthatáron, mikor a német kerügmatikus teológia már tudatosította a közvetlen, életszolgáló teologizálás igényét, Gál Ferenc pedig első könyvének előszavában kifejezésre juttatta azt, ami egész teológiai életművének vezéreszméje és karakterisztikuma lett, hogy a hit-tudósok „az elvont iskolai forma mellett ne feledkezzenek meg a *hitigazságok életszerű közléséről*" (*Katolikus hittételek*, Bp. 1960, 3). 1966-tól aztán minden esztendő megtermi a maga újabb Gál-könyvét. A Zsinattal elindult teológiai dinamizmusnak és publikációs áradásnak — formailag és tartalmilag — ő lett a fő reprezentánsa és közvetítője Magyarországon.

Szabó Ferenc SJ így méltatja a professzor munkásságának jelentőségét: „Jól ismeri a magyar papságot és a katolikus értelmiséget, az ő igényeiket tartotta szem előtt könyvei megírásakor. Felfogása mindig kiegyensúlyozott: nyitott az új eszmék felé, de ugyanakkor a múlt teológiai örökségével is megőrzi kapcsolatát... Az igazi hűség ugyanis nem a betűhöz és a külső formákhoz való *merev* ragaszkodásban van, mint ahogy az igazi korszerűség sem a hagyomány teljes elvetésével valósul meg. Az örök evangélium és az üdvösség mai közvetítése azt követeli az Egyháztól, hogy a

mai ember nyelvén szóljon, a mai valósághoz alkalmazza az örök krisztusi üzenetet" (*Szolgálat*, 1/1969., 83.). „Gál ismeri a legújabb szentírástudomány és teológiai reflexió eredményeit, ezeket igyekszik életközébe hozni, hogy a felnőtt katolikusok hitét elmélyítse, egyéni vallási kérdéseikre választ adjon" (*Szolgálat*, 38/1979., 86.). „Üttörő munkát végez, hiszen az új magyar teológiai irodalom eléggé szegényes. Szándékából és nehéz vállalkozásából fakadnak munkájának érdemei és hiányosságai is" (*Szolgálat*, 10/1971, 108).

A szoros szaktudomány oldaláról főképp azért érték kifogások, mert bizonyos elvontabb, mélységi problémákat megkerül, vagy csak érintőleg tárgyal — „a közérthetőség és népszerűsítés” érdekében; vagy például, hogy a dogmatikai tételek minősítései hiányoznak nála (vö. Szabó Ferenc kritikái, in *Szolgálat*, 5/1970, 84; 10/1971, 108—9).

Mindez azonban Gál Ferenc következetesen vallott tudományosmétréjéből és könyveinek *célkitűzéséből* is fakad. „A teológiai irodalomban egészen a legújabb időkig meg lehetett figyelni valamilyen belső emigrációt” — olvassuk nála (*Istenről beszélünk*, Bp. 1969, 3). „Az egyháznak megvolt a maga iskolás, filozófiai és teológiai rendszere, s azzal élesen elhatárolta magát más vallásoktól és világnézetektől... A Zsinat utáni teológia hű akar maradni a világ felé való kitérülés elvéhez, s a konkrét ember lelkiületével közelíti meg a kinyilatkoztatott tanítást” (U. o.). „A teológusnak meg kell érteni a világot, az embereket, hogy Isten nevében szólhasson hozzájuk.” Ezért a teológus „jobbán teszi, ha nem a fogalmakból indul ki, hanem saját emberségéből és mindnyájunk emberségéből”, és „a tanítás hagyományos tételein túl azt mutatja be, hogy az életének végső értelmét kereső ember a vallásban hogyan találkozik a magát kinyilatkozató Istennel, és hogy az üdvösség gondolata hogyan járul hozzá az élet teljességéhez” (*A teológus az Egyházban*, Bp. 1974, 28, 12 és 18).

Ezt az életközeli teologizálást, vagy századunk műszavával: kerügmaticus teológiát szolgálja Gál Ferenc *nyelvezete* is. Valószínűleg ő az a magyar hit-

tudós, akinek legjobban sikerült a teológia latin és más nyelvi géniuszokban testet öltött fogalmi világát a magyar nyelvre átültetni; aki mindig a magyar nyelv szellemének megfelelően fogalmaz, világosan és egyszerűen a legbonyolultabb kérdésekben is. Függetleníteni tudja magát mindenkor német és egyéb forrásaitól, s feszes, alig bővített mondatokban az igei állítmányok dinamikájára építi mondanivalóját. Ennek a stílusnak talán csak annyi hátrányát érezzük teológiai szempontból, hogy ökonómikus szárazságával és áttetszőségével a hit világának misztériumjellegét kevésbé tudja érzékeltetni. Egyébként, éppen legutóbbi munkájában, a stílus is bensőségesebbnek hat.

Gál Ferenc már lelkipásztorként a biblikus igehirdetést művelte. Gönci plébános korából hozott magával Egerbe egy közel ezeroldalas, teljes „Újszövetségi szentírásmagyarázatot”, amit Egerben, majd Budapesten a papnövédek sokszorosított kiadásban forgattak. Több-ször felmerült a kérdés, jelentesse meg őket nyomtatásban is, de ő mindig azal tért ki: átdolgozásra szorulnak. Ez az átdolgozás, sőt újjáteremtés most az újabb bibliakutatási eredmények felhasználásával és beépítésével megtörtént, sokak hasznára és öröme. Csak az sajnálható, hogy „a kiragadott és magyarázott részletek” kevesebbet tartalmaznak, mint az egykori sokszorosított anyag. Hadd fejezzük ki azonban sokak kívánságát, hogy remélhetőleg folytatódna még ezek a Beszélgetések az Evangéliumról, az Apostolok cselekedeteiről és az újszövetségi levelekről is.

Gál Ferenc eddigi életművének rövid áttekintése után — nem csodálkozunk a könyvvel egyidőben megjelent híren: II. János Pál pápa Gál Ferenc professzort kinevezte a *Nemzetközi Teológiai Bizottság* — a világ élvonalbeli hittudósainak rangos testülete — *tagjává*. Ez a kinevezés, amelyben csak „kiváló és a tanítóhivatalhoz példásan hű teológus” részesülhet, a legmagasabb helyről érkezett kitüntető elismerés hittudósunk számára. De személyn keresztül kétségtelenül a magyar katolikus hittudomány megbecsülése is.

KONCZ LAJOS